

Position paper 'Afschaffen btw op groente en fruit'

Namens het lectorenplatform Voedsel, Voeding en Gezondheid

Feike van der Leij (Hogeschool Inholland), Annet Roodenburg (HAS green academy), Machteld van Lieshout (De Haagse Hogeschool), Mariëlle Engberink (Hogeschool van Amsterdam), Andrea Werkman (Hanzehogeschool Groningen) en Herman Peppelenbos (HAS green academy)

De aanleiding voor dit stuk is een rondetafelgesprek over het afschaffen van btw op groente en fruit dat de vaste commissie voor Volksgezondheid, Welzijn en Sport van de Tweede Kamer der Staten-Generaal organiseert op maandag 12 juni 2023. Gezien de wens van het kabinet om gezonde voedselkeuzes te stimuleren en ongezonde keuzes te ontmoedigen is één van de voorgestelde maatregelen de btw op groente en fruit naar 0% te verlagen [1]. In opdracht van de ministeries van Financiën en VWS is het rapport 'Een btw-nultarief voor groente en fruit' opgeleverd door SEO Economisch Onderzoek [2]. Het rapport biedt handvatten om de discussie helder te krijgen. Het bevat o.a. uitleg over voor- en nadelen van verschillende afbakeningsvarianten, bespreekt de problematiek vanuit diverse (internationale) invalshoeken en zet kanttekeningen bij het juridisch standhouden van een dergelijke maatregel (hoewel over de aangehaalde voorbeelden in het buitenland geen rechtszaken bekend zijn). Over één ding is iedereen het eens: een hogere consumptie van groente en fruit is goed voor vrijwel alle Nederlanders.

De noodzaak voor het aansporen van consumenten tot gezondere aankopen – waaronder groente en fruit - behoeft nauwelijks toelichting: bijna de helft van de bevolking boven de 20 jaar heeft overgewicht, waarvan ruim 2,3 miljoen Nederlanders ernstig overgewicht (obesitas) [3]. Met name de jeugd van 18-25 jaar is te zwaar [4]. Zij lopen daarmee een verhoogd risico op een slechtere gezondheid en de cijfers dragen bij aan de voorspelling van het RIVM dat de gezondheidskosten zullen stijgen naar 96 miljard in 2060 [5]. Bovendien lijkt na een korte opleving in 2021 de groente- en fruitconsumptie weer terug te zakken: de groente- en fruitconsumptie blijft ver onder de maat [6].

Het kabinet wil de lijn van het Nationaal Preventieakkoord doorzetten en in het SEO rapport [2] worden de kamerstukken aldus geciteerd (de gele arcering is door ons aangebracht): "Beginpunt voor het onderzoek vormt het gezondheidsperspectief. Uitgangspunt hierbij is de indeling van de Schijf van Vijf. Dit betreft in ieder geval onbewerkte verse groente en diepvriesgroente zonder toegevoegd zout en/of suiker en onbewerkt fruit, vers en diepvries. Daarnaast kunnen eventueel bepaalde bewerkte groente en fruit zonder toegevoegde suiker en/of toegevoegd zout binnen de afbakening vallen."

De positie die ons lectorenplatform Voedsel, Voeding en Gezondheid inneemt in deze discussie: kom tot een werkbare maatregel door gefaseerd te werk te gaan. Dat wil zeggen door **te beginnen met het geel gearceerde deel** van bovenstaand citaat, namelijk de onbewerkte groente en fruit variant 2 van het SEO rapport [2]. Dit omvat reeds 90% van de groente- en fruitverkoop in Nederland [7]. In een volgende fase kan men dan bewerkte groente en fruit en Schijf van Vijf producten nader afbakenen en maatregelen invoeren om de aankoop van ongezond voedsel te ontmoedigen.

Het SEO rapport geeft op pagina 3 in twee boxen de definities van groente en fruit zoals die in afstemming met De Gezondheidsraad en het RIVM door het Voedingscentrum zijn aangereikt. Beide definities zijn duidelijk en helder. Met betrekking tot **bewerkingen** is het van belang dat snijden, schillen, invriezen en blancheren niet als bewerkingen gelden omdat daarbij weinig nutriëntverlies en structuurverandering optreedt. De term 'blancheren' is in het SEO rapport vervangen door het woord 'koken' om beter aan te sluiten aan een internationale codering (GN, gecombineerde nomenclatuur).

Wat betreft bewerkingen lijkt het ons de eenvoudigste oplossing daar in eerste instantie geen enkele van toe te staan. Ook met betrekking tot **toevoegingen** lijkt het ons de eenvoudigste oplossing daar in eerste instantie geen enkele van toe te staan. Dit betekent ons inziens dat variant 2 (Tabel S.1 van het SOE rapport) direct in aanmerking komt voor btw-verlaging.

Bovenstaande uitgangspunten maken een prijsmaatregel op korte termijn uitvoerbaar. Vers en diepvries dus wél, maar gefermenteerd, gepureerd, geperst of geconserveerd in blikken of potten nog níét. We weten dat vers en diepvries 90% van de omzet in groente en fruit omvat [7]. Die overige 10% valt weliswaar deels onder de Schijf van Vijf, maar is lastiger te onderscheiden. Het voordeel t.o.v. variant 1 (beste aansluiting bij Schijf van Vijf) is dat variant 2 eenvoudiger is af te bakenen. Het voordeel t.o.v. variant 3 is dat er in variant 2 geen ongezonde toevoegingen kunnen insluipen. De overige opgevoerde varianten zijn, zover we kunnen beoordelen, op voorhand minder interessant.

In de publieke opinie is divers gereageerd op het SEO rapport [8-10]. Dit betrof onder andere de bevinding dat met een btw-verlaging niet een specifieke doelgroep wordt bereikt en mensen met een goed inkomen in absolute zin meer voordeel genieten [2,8]. Maar het is juist geweldig dat met één maatregel de gehele bevolking bereikt wordt. In de laatste Voedselconsumptiepeiling lag de groente- en fruitconsumptie bij meer dan 60% van elke opleidingsgroep (laag, midden en hoog) onder de richtlijn van 200 gram fruit/dag en ver onder de aanbeveling van 250 gram groente/dag [6]. Ook het argument '4% effect is niet veel' is genoemd [10], maar dat is op een hele bevolking juist heel veel! In een eerder opgestelde position paper [11] van onze universitaire collega's in Nederland wordt het fenomeen 'preventieparadox' [12] aangehaald. Dit komt erop neer dat een groter netto-voordeel wordt bereikt met een populatie-brede benadering (waarbij een klein effect wordt bereikt bij een groot aantal mensen), in vergelijking met het richten op personen met een hoog risico (een groot effect maar slechts bereikt bij een klein aantal mensen). Ook de in genoemde position paper [11] aangehaalde grondwettelijke plicht voor de overheid om de gezondheid van Nederlanders te beschermen [13] is in de btw-discussie relevant. Die plicht prevaleert ons inziens boven bezwaren die gebaseerd kunnen worden op het veelbesproken neutraliteitsprincipe.

We kiezen er dus voor te beginnen met een relatief 'eenvoudige' variant omdat er haast geboden is. Doe iets! Hoe eerder we de consumptie van groente en fruit stimuleren, hoe beter Nederland af is. De kosten die het invoeren van een eerste maatregel met zich meebrengen worden glansrijk terugverdiend door de gezondheidseffecten op termijn en de daarmee gepaard gaande besparing op zorgkosten [14,15]. Neem na invoering van deze eerste maatregel de tijd om complexere maar net zo goed noodzakelijke maatregelen (o.a. suikertaks) in te voeren. De problematiek is dermate groot dat stapeling van maatregelen nodig is: het moet gemakkelijker worden gezonde keuzes te maken.

- [1] Coalitieakkoord 'Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst'. (2021) <https://tinyurl.com/bjk5vbrf>
- [2] Bijlsma M, Vermeulen W, Kuczyński A, Athmer J, Lensink A, Beernink D, Verheul N, met medewerking van Vording H & Bijl J. (2023) Een btw-nultarief voor groente en fruit, Amsterdam: SEO Economisch Onderzoek <https://tinyurl.com/25wx52cy>
- [3] Centraal Bureau Statistiek. (2023) Nederland in cijfers: hoeveel volwassenen hebben overgewicht? <https://tinyurl.com/2v5cs828>
- [4] Centraal Bureau Statistiek. (2023) Kwart 18- tot 25-jarigen te zwaar. <https://tinyurl.com/3yw3vxm3>
- [5] RIVM. (2020) Toekomstverkenning zorguitgaven 2015-2060. <https://doi.org/10.21945/RIVM-2020-0059>
- [6] RIVM. (2023) Voedselconsumptiepeiling. <https://www.rivm.nl/voedselconsumptiepeiling>
- [7] Vertrouwelijke informatie van diverse commerciële partijen, t.z.t. vrij te geven via www.platformvoedselengezondheid.nl
- [8] Kalshoven F. (2023) Groente en fruit: het betere beleid is soms de vijand van het goede. Volkskrant 7 april <https://tinyurl.com/2upfua5p>
- [9] Voedingsjungle. (2023) <https://twitter.com/voedingsjungle/status/1663305436357959680>
- [10] Katan M. (2023) Het btw-effect: een schijfje komkommer per dag plus elke maand een appel. NRC april <https://tinyurl.com/3c9yk6ex>
- [11] Poelman M, de Vet E, Kamphuis C, Dijkstra C, Djojosoeparto S, Waterlander W, Seidell J, van Lenthe F. (2022) Gezonde voedselomgeving is essentieel voor preventie en gezondheidsbevordering. Position paper WUR 14 maart <https://tinyurl.com/2fm67979>
- [12] Rose G. (2001) Sick individuals and sick populations. Int J Epidemiology, 30(3): 427-432. <https://doi.org/10.1093/ije/30.3.427>
- [13] De Nederlandse grondwet. Artikel 22: Volksgezondheid; woongelegenheid; ontplooiing. <https://tinyurl.com/bdepiuhb>
- [14] Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid. (2021) Kiezen voor houdbare zorg. Mensen, middelen en maatschappelijk draagvlak, WRR-Rapport 104, Den Haag: WRR <https://www.wrr.nl/publicaties/rapporten/2021/09/15/kiezen-voor-houdbare-zorg>
- [15] Lock K, Pomerleau J, Causier L, Altmann DR, McKee M. (2005) The global burden of disease attributable to low consumption of fruit and vegetables: implications for the global strategy on diet. Bull W.H.O. 83(2):100-108. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/15744402/>

Disclaimer: het lectorenplatform Voedsel, Voeding en Gezondheid is gefinancierd door Regieorgaan SIA, dossiernummer PLTFM.03.032 (www.platformvoedselengezondheid.nl).